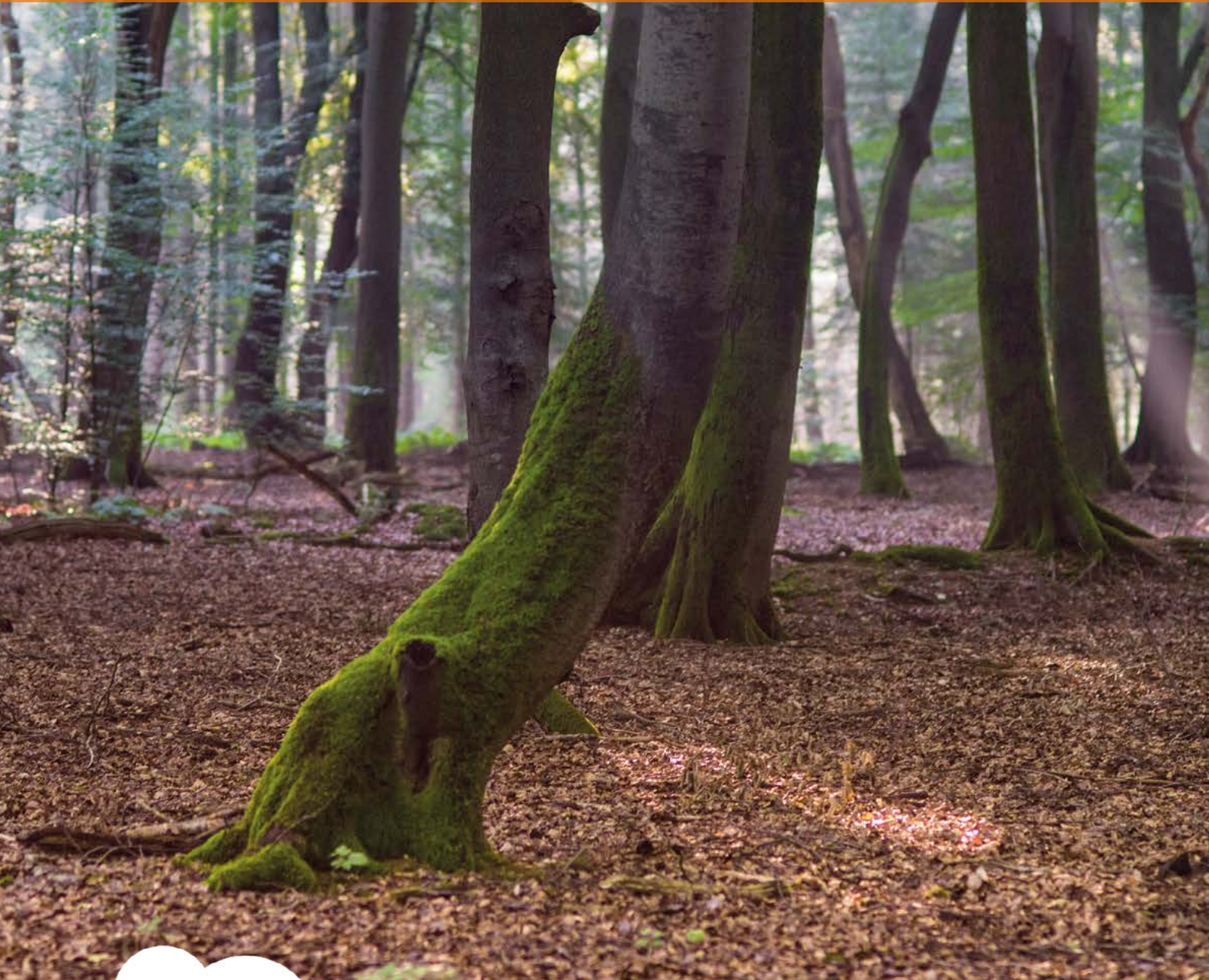

Wat kunnen nationale
parken bijdragen aan
grote ruimtelijke opgaven?

Nationale
Parken
Bureau

Nederland staat voor een 'grote verbouwing'. Ruimtelijke en maatschappelijke opgaven dringen om voorrang op het gebied van woningbouw, infrastructuur, klimaat, landbouw, stikstof, natuur en water. Nationale parken hebben als basistaak het versterken van de natuur- en landschapskwaliteit. In het verlengde daarvan kunnen zij ook concreet bijdragen aan die grote opgaven.

Landschappelijke samenhang: zonerings

De nationale parken van de toekomst bekijken we vanuit een ruimer perspectief dan bestaande natuurgebieden. Versterking van natuur en landschap vraagt immers om systeemherstel op een grotere schaal. We gaan daarom uit van het landschapsecologische systeem.

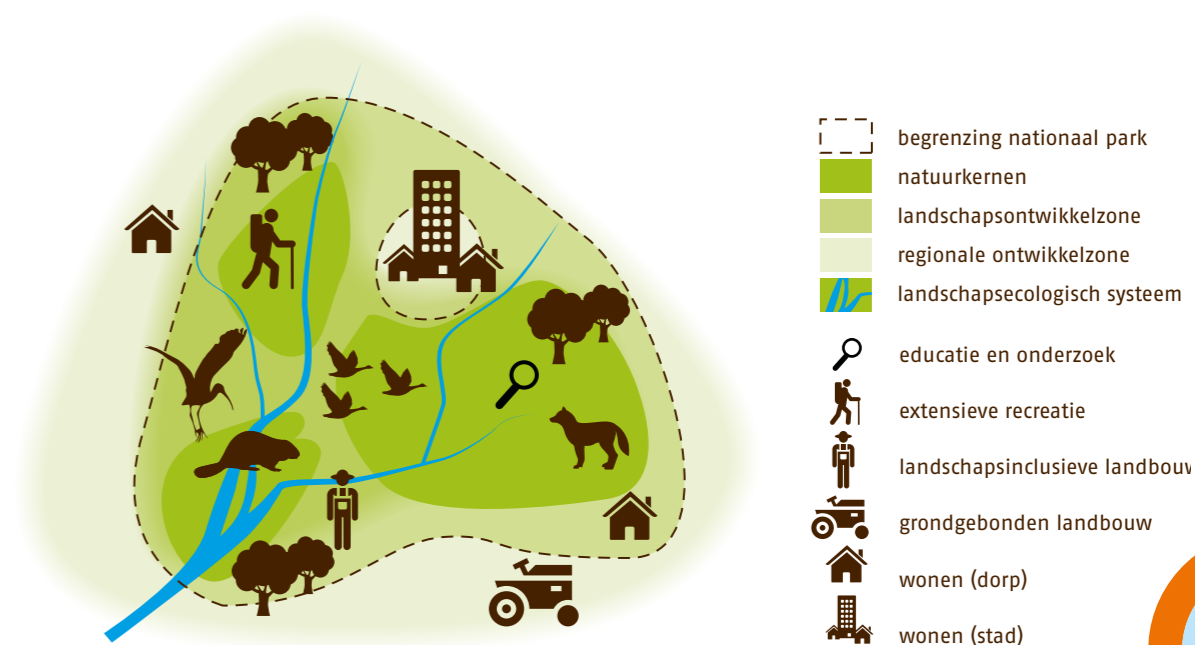
De huidige krappe begrenzing rond bestaande natuurgebieden vervangen we door een afbakening op basis van landschappelijke samenhang en het ecologische systeem. Dit is verder uitgewerkt in het zoneringsmodel voor de nationale parken van de toekomst (figuur 1).

In dit model onderscheiden we drie zones:

- de natuurkern
- de landschapsontwikkelzone
- de regionale ontwikkelzone

In alle drie de zones is natuurwinst en klimaatadaptatie het doel, maar het accent verschilt per zone: de natuurkern is primair gericht op behoud, herstel en ontwikkeling van natuur. De landschapsontwikkelzone, een overgangzone, is gericht op het versterken van de veerkracht en de biodiversiteit in de natuurkern en het vergroten van de landschappelijke samenhang. Hier is het bodem- en watersysteem leidend en is er ook ruimte voor natuurinclusieve activiteiten en ondernemen. De regionale ontwikkelzone tot slot is gericht op duurzame sociaaleconomische ontwikkelingen die zowel de natuurkern als de landschapsontwikkelzone ondersteunen. Hoewel de economische activiteit in deze zone het hoogst is, ervaren bezoekers hier al wel de identiteit van het park en wordt gewerkt aan de ruimtelijke kwaliteit.

Figuur 1. Het zoneringsmodel van nationale parken

Meerwaarde van nationale parken

Het zoneringsmodel laat de integrale gebiedsbenadering van de nationale parken van de toekomst zien. Dat is precies waarom ze van betekenis kunnen zijn bij de grote ruimtelijke en maatschappelijke opgaven, want die spelen deels in en rond de nationale parken.

In 18 van de huidige 21 nationale parken liggen stikstofgevoelige N2000-gebieden. In de – veelal – ruimer begrensde nationale parken van de toekomst gaat het in totaal om 60 stikstofgevoelige gebieden. De grootste veranderingen gaan waarschijnlijk plaatsvinden in de zones direct daaromheen. Daar kan stikstofreductie het grootste effect sorteren op een gunstige ontwikkeling van de natuur. Deze overgangsgedebieden overlappen met de landschapontwikkelzones van nationale parken. De parken maken een kwaliteitssprong en zoeken naar synergie tussen de ruimtelijke opgaven. Door de gebiedsidentiteit als uitgangspunt te nemen en vanuit de samenwerkingsverbanden te werken aan integrale visies, is de kans op maatschappelijk en bestuurlijk draagvlak groter en kunnen gebiedsprocessen mogelijk versneld worden.

Hoe doen we dat in de praktijk?

We beschrijven drie manieren waarop een nationaal park concreet kan bijdragen aan ruimtelijke opgaven. Alle drie gaan uit van een integrale, gebiedsgerichte benadering: de aanpak op landschapsschaal, ontwerpend onderzoek en de rol als verbinder.

1. Aanpak op landschapsschaal

De ruimtelijke opgaven in ons land vragen om een brede, gebiedsgerichte aanpak. Dat geldt ook voor de nationale parken van de toekomst. Die hebben vaak al voorwerk gedaan met een landschapsecologische systeemanalyse (LESA) en een landschapsbiografie. Hiervoor hebben ze de unieke gebiedskwaliteiten, de belangrijkste natuur- en cultuurwaarden en het landschapsecologische systeem in kaart gebracht. Dit voorwerk leidt tot een vastgestelde gebiedsidentiteit, die het uitgangspunt vormt voor verdere plannen. Onze gebiedsgerichte aanpak gaat verder dan natuurherstel in de Natura 2000-gebieden. Wij werken ook op landschapsschaal aan herstel van het bodem- en watersysteem en versterking van de cultuurhistorische en landschappelijke kwaliteit, én bijbehorende belevingen. Op deze schaal ontstaat ook ruimte voor recreatief gebruik met een zonerings- en voorzieningen die passen bij de ecologische en maatschappelijke draagkracht van het gebied.

De plus in onze aanpak is de koppeling van opgaven en kwaliteiten. Dat kan het behalen van doelen versnellen en de inzet van middelen efficiënter maken. Het instrument landschapgrond (een tussenvorm van landbouwgrond en natuurgrond, in eigendom van een boer) uit het regeerakkoord wordt momenteel ontwikkeld en kan in deze zones ingezet worden. Het sluit aan bij Aanpak overgangsgedebieden Natura2000*. Inspiratie en lessen, een rapport van de werkgroep Overgangsgedebieden (mei 2022). In Nationaal Park Drentsche Aa* en Nationaal Park Schiermonnikoog* is deze integrale aanpak al uitgewerkt.

2. Ontwerpend onderzoek

Bij landschapontwerpend onderzoek gaat het om het systematisch verkennen en verbeelden van noodzakelijke, mogelijke en/of wenselijke veranderingen van landschappen. De samenhang tussen verschillende opgaven (op de gebieden van water, landbouw, biodiversiteit, klimaat) komt hierdoor scherper in beeld. Dit leidt tot het gebiedsgericht uitwerken van de ontwerpogaven en onderzoeksvragen.

Een mooi voorbeeld daarvan is de ontwerpende verkenning* van Strootman Landschapsarchitecten voor Nationaal Park Sallandse Heuvelrug. Vanuit het Programma Mooi Nederland* (ministerie van BZK) zullen de komende tijd meer ontwerpende onderzoeken worden uitgevoerd in de nationale parken met focus op de landschapontwikkelzone. Dit gebeurt onder de programmalijs 'Iconisch landelijk gebied'.

3. Rol als verbinder

Het bestuur van een nationaal park bestaat meestal uit een brede vertegenwoordiging van overheden, terreineigenaren, boeren, gebruikers, ondernemers en andere regionale belanghebbenden. De partijen handelen met daadkracht, legitimiteit en mandaat vanuit de eigen bevoegdheid, maar met een gezamenlijke ambitie. De governancestructuur van nationale parken brengt draagvlak met zich mee voor het realiseren van gedeelde ambities. We hebben daarmee een voorsprong op andere gebieden die voor ruimtelijke opgaven staan. Een nationaal park is daarom bij uitstek geschikt om een verbindende rol te spelen in de samenwerking tussen partijen.

Hier enkele voorbeelden van geslaagde samenwerking:

- Nationaal Park Weerribben-Wieden werkt met boeren en andere partners in de Baarlingepolder samen aan het aanpakken van stikstof, veenweidedaling, klimaatproblematiek en natuurherstel.
- In Nationaal Park Hollandse Duinen i.o. is een uitvoeringsprogramma* voor het gebied vastgesteld door de (toen) veertig deelnemende partners, waaronder de provincie Zuid-Holland en de gemeenten in het gebied. Een aantal projecten zet in op herstel en versterking van de natuur, zoals het project Robuuste ecologische verbinding Duin Horst & Weide, met als doel een ecologische corridor van de duinen naar het Groene Hart aan te leggen.
- In Nationaal Park Utrechtse Heuvelrug is mede op initiatief van het nationaal park een Blauwe Agenda* opgesteld samen met onder andere de provincie, het waterschap en waterbedrijf Vitens. Hierin zijn afspraken gemaakt om problemen door watertekort en wateroverlast in en rondom het nationaal park aan te pakken. Een robuuster watersysteem op en rond de Heuvelrug is onderdeel van de ambities uit de Samenwerkingsagenda van het nationaal park. De provincie Utrecht coördineert de samenwerking. Onder de Blauwe Agenda vallen naast achttal projecten ook plannen om bewoners en bedrijven meer bewust te maken van slimmer watergebruik.

Links:

- Aanpak stikstof, Nationaal programma landelijk gebied, informatie vanuit de rijksoverheid: <https://tinyurl.com/aanpakstikstof>
- Aanpak overgangsgedebieden Natura 2000, inspiratie en lessen, door BIJ12: <https://tinyurl.com/aanpakovergangsgedebieden>
- Programma Mooi Nederland: <https://tinyurl.com/ProgrammaMooiNederland>
- Leidraad Nationale Parken, met daarin o.a. een handreiking hoe tot een LESA en landschapsbiografie te komen.: <https://tinyurl.com/LeidraadNationaleParken>
- NP Drentsche Aa: <https://tinyurl.com/projectenDrentscheAa>
- Schiermonnikoog: <https://tinyurl.com/NPSchiermonnikoog>
- Verkenning NP Sallandse Heuvelrug: <https://tinyurl.com/VerkenningSallandseHeuvelrug>
- Uitvoeringsprogramma Hollandse Duinen: <https://tinyurl.com/UitvoeringsprogrammaNPHD>
- Blauwe Agenda NP Utrechtse Heuvelrug: <https://tinyurl.com/BlauweagendaNPUH>

*) Voor meer informatie zie linkoverzicht op pagina 5.

Dit is een uitgave van het Nationale Parken Bureau
november 2022

Nationale
Parken
Bureau

Postbus 2, 3800 AA Amersfoort
Smallepad 5, 3811 MG Amersfoort
www.nationaleparkenbureau.nl